

ערעור אזרחי 10385 / 02

ערעור אזרחי 10563 / 02

א

1. דן מכנס

2. פינת האגם בע"מ

נגד

1. ריג'נט השקעות בע"מ

2. Albert Roux

ב

ע"א 10385/02

3. The House Of Albert Roux Ltd.

1. ריג'נט השקעות בע"מ

2. Albert Roux

3. The House Of Albert Roux Ltd.

נגד

1. דן מכנס

2. פינת האגם בע"מ

3. בנימין מכנס

4. עוזי סלע

ד

(משיבים 3-4 – משיבים פורמאליים)

ע"א 10563/02

ה

בבית-המשפט העליון בשבתו כבית-משפט לערעורים אזרחיים

[17.12.2003]

לפני השופטים א' מצא, י' טירקל, א' פרוקצ'יה

ו

בין המערערת 2 בע"א 10385/02, בניהול פעיל של המערער 1, לבין המשיבים נוהל משא ומתן לכריתת הסכם להקמת מלון. המערערים המשיכו לנהל את המשא ומתן אף שנתקלו בקשיי מימון שמונעו הקמת המלון, וכן המשיכו לקבל שירותים על-פי ההסכם הראשון מהמשיב 2 בלי לשלם לו ולאחרים את שכרם ואת הוצאותיהם. כתביעה שהגישו המשיבים קבע בית-המשפט המחוזי כי ההסכם לא השתכלל, אך המערערים נהגו שלא בתום-לב ובדרך מקובלת במשא ומתן. בית-המשפט פסק למשיב 2 פיצויי הסתמכות. בית-המשפט קבע עוד כי המערער 1 חייב

ז

כלפי המשיבים בשל מעורבותו ובשל התנגדותו. המערערים טענו, בין היתר, כי לא היה מקום להטיל על המערער חבות באופן אישי.

א

בית-המשפט העליון פסק:

(1) חיובו של המערער 1 באחריות אישית למחדלה של המערערת 2 לקיים את חובתה לנהוג במשא ומתן בתום-לב התבסס על שניים: ראשית, על כך שהמערער היה נציגה הפעיל העיקרי (אם לא הבלעדי) של המערערת בקיום המגעים עם המשיבים; שנית – ובכך טמון העיקר – כי המערער היה מעורב באופן ישיר וממשי במעשים ובמחדלים שבעטיים נמצאה המערערת אחראית להפרת החובה לנהוג בתום-לב במשא ומתן (157 – ז).

ב

(2) חיובו האישי של המערער 1 מעוגן בהלכה שלפיה אין בהיותו של אדם אורגן של תאגיד כדי לחסנו מפני הטלת חבות אישית בשל עוולה נזיקית או בשל הפרת חובה חוקית אחרת שבוצעה על-ידיו במסגרת תפקידו בתאגיד. ההבחנה בין אחריות המנהל למעשים שעשה במסגרת סמכותו, שיש בהם משום הפרת חיוב חוזי המוטל על התאגיד, לבין אחריותו לביצוע עוולה או להפרת חובה חוקית, נגזרת מן השוני בין אופיין של ההתנהגויות. לא בכל מקרה שבו ימצא תאגיד אחראי לניהול משא ומתן שלא בתום-לב תתחייב מכך המסקנה כי יש להטיל חבות אישית גם על מנהלו. להטלת חבות אישית על המנהל אין די להיווכח כי נורמת תום-הלב – המכתיבה רמת התנהגות אובייקטיבית – הופרה, אלא יש להראות שעל המנהל רובץ אשם אישי (סובייקטיבי) למעשים או למחדלים שיש בהם משום ביצוע עוולה או הפרת חובה חוקית (157 – 158).

ד

פסקי-דין של בית-המשפט העליון שאוזנרו:

[1] ע"א 6370/00 קל בנין בע"מ נ' ע.ו.מ. דעננה לבניה והשכרה בע"מ, פ"ד נו(3) 289.

[2] ע"א 8144/00 עלדיג נכסים (1987) בע"מ נ' ברנדר, פ"ד נו(1) 158.

ה

[3] ד"ג 7/81 פנידר, חברה להשקעות פתוח ובנין בע"מ נ' קסטרו, פ"ד לו(4) 673.

[4] ע"א 4612/95 מתחיהו נ' שטיל, פ"ד נא(4) 769.

[5] ע"א 407/89 צוק אוד בע"מ נ' קאר סקיוודיטי בע"מ, פ"ד מח(5) 661.

[6] ע"א 148/82 גליק נ' ארמן, פ"ד מה(3) 401.

ו

ערעורים על פסק-דינו של בית-המשפט המחוזי בתל-אביב-יפו (השופטת א' חיות) מיום 30.9.2002 בת"א 1571/99. הערעורים נדחו.

יוסף בנקל, שמואל גלינקא – בשם המערערים בע"א 10385/02 (המשיבים 1-2 בע"א 10563/02);

ז

יורי נחושטן – בשם המשיבים בע"א 10385/02 (המערערים בע"א 10563/02).

פסק דין

השופט א' מצא

א

ערעורים, מזה ומזה, על פסק-דינו של בית-המשפט המחוזי, ולפיו נתקבלה בחלקה תובענת המשיבים בע"א 10385/02 (המערערים בע"א 10563/02; להלן, ביחד, המשיבים) נגד המערערים, החברה פינת האגם בע"מ (להלן – פינת האגם) ונגד מנהלה דן מכנס (להלן – מכנס).

ב

2. העובדות בתמצית: פינת האגם יזמה הקמת בית מלון יוקרתי בסמוך לחוף הכינרת. בסוף פברואר 1998 התקשרה פינת האגם בהסכם עם המשיבים, ריג'נט השקעות בע"מ (להלן – ריג'נט) ו-Albert Roux (להלן – אלבר), שנועד, בין היתר, להסדיר קבלת שירותי ייעוץ לפרויקט המתוכנן, לרבות סיוע בבחירת ספקים מחוץ-לארץ וכוח-אדם מקצועי איכותי לניהול המלון לאחר שיוקם. בהסכם זה (להלן – ההסכם הראשוני) נקבע שכנגד קבלת אופציה לרכישת חלק מן המלון המתוכנן – ובכפוף לכמה תנאים מתלים – מקבלת ריג'נט על עצמה להבטיח שהפעלת המלון תניב רווחים שנתיים מינימליים בסכומים נתונים. אלא שבחודש מאי 1998 הוכרר כי התנאים שבהם התלתה ריג'נט את התחייבותה האמורה אינם מתקיימים. על רקע זה נמנו הצדדים וגמרו לנהל ביניהם משא ומתן לכריתת הסכם חדש, שעניינו בניהול המלון המתוכנן בלבד (להלן – הסכם הניהול), ושבגדרו לא תוטל על ריג'נט מחויבות כספית כלשהי לרווחיותו של המלון. במקביל לניהולו של המשא ומתן המשיך אלבר – כמוסכם במסגרת ההסכם הראשוני וכנגד התחייבותה של פינת האגם לשלם את שכרו ולשאת בהוצאותיו – לספק למערערים שירותי ייעוץ.

ג

ד

בספטמבר 1998, בעקבות קשייה להשיג את האשראי שנדרש לה, נקלעה פינת האגם למצוקה, שבעטייה פרץ סכסוך בינה לבין הקבלן המבצע של הפרויקט. אך תוך הסתרת הקשיים שאליהם נקלעה המשיכה פינת האגם, בייצוגו הפעיל של מכנס, במשא ומתן עם המשיבים על אודות כריתתו של הסכם הניהול. במקביל אף המשיכה להיזקק לקבלת שירותי הייעוץ של אלבר תוך שהיא דוחה שוב ושוב את תשלומיה בגין שכרו והוצאותיו, ובפועל איננה משלמת לו דבר. כך נתגלגלו הדברים עד ל-20 בינואר 1999, אז הודיע מכנס לריג'נט על החלטת פינת האגם להפסיק את המשא ומתן והציע למשיבים להשעות מיד כל הוצאה נוספת הקשורה לפרויקט.

ה

ו

3. תביעת המשיבים הופנתה נגד פינת האגם וכן נגד מכנס ושני בעלי שליטה נוספים (המשיבים הפורמאליים). בתביעה נטען כי המערערים והנתבעים האחרים הפרו את התחייבותיהם על-פי ההסכם הראשוני בכך שחדלו מלשלם לאלבר ולגורמים

נוספים שהופנו על-ידיו לפינת האגם והועסקו על-ידיה, את שכרם והוצאותיהם. כן נטען בתביעה כי בהתנערות המערערים מהסכם הניהול יש למעשה משום הפרת חוזה, שכן אף שפורמאלית טרם חתמו הצדדים על הסכם הניהול, הרי שבפועל כבר גיבשו בהסכמה את כל תנאיו, ומכאן שחלה עליהם חובה לשלם למשיבים פיצויי קיום בסכומים שעל גובהם כבר הוסכם בין האדריים. לחלופין טענו כי אף אם ייקבע שהסכם הניהול טרם השתכלל לכדי חוזה מחייב, נושאים פינת האגם ומכנס (שייצג את פינת האגם במשא ומתן) באחריות לפצות את המשיבים בגין הנזקים שהסבו להם בניהול משא ומתן שלא בתום-לב ובדרך מקובלת. הפרת החובה לנהוג במשא ומתן בתום-לב התבטאה, לטענת המשיבים, בהסתרת העובדות הנוגעות לקשיי המימון שאליהם נקלעה פינת האגם.

4. בפסק-דין מפורט ומנומק היטב פסק בית-המשפט המחוזי לקבל בחלקה את תביעת המשיבים. המערערים חויבו לפצות את המשיבים בגין נזקים ממשיים (לרבות חיובים עקיפים כלפי צדדים שלישיים), שנגרמו להם עקב הפרתו של ההסכם הראשוני, ככל שזה הוסיף להתקיים. כן נתקבלה טענת המשיבים כי בניהול המשא ומתן עמם על אודות כריחתו של הסכם הניהול הפרו המערערים את חובתם לנהוג בדרך מקובלת ובתום-לב. טענתם כי הסכם הניהול כנוי (או כמעט) השתכלל לכדי חוזה מחייב לא נתקבלה. לפיכך נפסק כי הפרת חובת המערערים לנהל משא ומתן בתום-לב אינה מזכה את המשיבים בפיצויי קיום אלא בפיצויי הסתמכות בלבד. בית-המשפט קבע כי החבות לפצות את המשיבים בגין נזקי המשא ומתן חלה לא רק על פינת האגם אלא גם על מכנס באופן אישי, בעוד שהתביעה להטיל חבות אישית גם על בעלי השליטה האחרים (המשיבים הפורמאליים) נדחתה.

5. בערעוריהם שלפנינו השיגו הצדדים, זה בכה וזה בכה, על צדקתם ועל גובהם של החיובים שנקבעו בפסק-הדין, ברנו בעקבות הערותינו – במהלך שמיעת הטענות המשלים לפנינו – הודיע בא-כוח המערערים כי הוא מגביל את ערעורו לשתי טענות: האחת, כי השופטת המלומדת שגתה וקובעה כי המערערים הפרו את חובתם לנהוג בתום-לב במשא ומתן; השנייה, כי אף אם ימצא כי השופטת צדקה בקביעתה כי פינת האגם הפרה את חובתה לנהל משא ומתן בתום-לב, הרי שמכל מקום, לא היה יסוד להטיל בשל כך חבות אישית על מכנס. בא-כוח המשיבים הסתפק בתשובה לשתי הטענות האמורות ולא חזר עוד על הטענות שהעלה בערעור מטעם המשיבים. למניעת ספק אקדים ואבהיר כי העיון בכתבי-הביניים של פרקליטי הצדדים לא שכנע אותנו כי יש יסוד להתערב באיזה ממימצאי הכרעתו של בית-המשפט המחוזי או ממסקנותיו. עד מהרה יוברר כי דין זה חל גם על שתי הטענות שעליהן חזר בא-כוח המערערים ועמד בטיעונו על-פה לפנינו.

6. בפסק-הדין נקבע כי במהלך המשא ומתן שהתקיים בין הצדדים הטעו המערערים את המשיבים הן בדבר שיעור המענק שקיבלו ממרכז ההשקעות הן בדבר היותם בעלי הסכם לליווי בנקאי, כנדרש לביצועו של המיזם המתוכנן. בא-כוח המערערים טען כי בקביעה זו נתפסה השופטת המלומדת לטעות, באשר מן העובדות שנתבררו במשפט עלה כי המשיבים ידעו על אודות קשייהם של המערערים להשיג ליווי בנקאי ואף גילו נכונות לסייע להם בכך. לטענה זו לא מצאנו אחיזה בעמדת המערערים לפני הערכאה הראשונה ובראיות שאליהן הפנתה השופטת בפסק-דינה. אכן, נראה שמקץ חודשים מספר של משא ומתן, שבמהלכם נגררו על-ידי המערערים לדיונים חסרי תכלית, נוכחו המשיבים כי המערערים נקלעו לקשיים בהשגת המימון הדרוש לביצוע התכנית, ובתנאים מסוימים אף היו נכונים לסייע להם. אלא שבכך אין כדי לגרוע מצדקת קביעתו של בית-המשפט המחוזי כי פינת האגם הפרה את חובתה לנהוג בתום-לב במשא ומתן.

בא-כוח המערערים הוסיף וטען שקביעתה האמורה של השופטת אינה מתיישבת עם קביעתה האחרת כי קורות המשא ומתן בין הצדדים אינן מקימות למשיבים זכות לפסיקת פיצויי קיום. בטענה זו אין מאומה. השופטת מצאה כי אף שהמשא ומתן התארך, הרי שהצדדים לא הגיעו להסכמה גבי כמה נקודות שהיו, ונתרו, חלוקים לגביהן. בהתחשב בהישגיו החלקיים של המשא ומתן ובהיעדר אפשרות להעריך מה וכיצד היו הצדדים עשויים להסכים ביניהם גבי הנקודות שנתרו במחלוקת, לא מצאה השופטת יסוד לפסוק למשיבים פיצויי קיום. הכרעתה מתיישבת היטב עם הילכתו של ע"א 6370/00 קל בנין בע"מ נ' ע.ד.מ. רעננה לבניה והשכרה בע"מ [1], שהגבילה את האפשרות לחייב בפיצויי קיום את מי שהפר את חובת תום-הלב במשא ומתן למקרים מיוחדים שבהם נוכח בית-המשפט "שהמשא והמתן הבשיל, למעשה, לכדי חוזה, ורק ההתנהגות חסרת תום-הלב מנעה את שכלולו" (שם, בעמ' 302; והשוו ע"א 8144/00 עלריג נכסים (1987) בע"מ נ' ברנדר [2]). הנה-כ"כ, לקביעת השופטת כי בנסיבות העניין אין מקום לזכות את המשיבים בפיצויי קיום, ולקביעתה שפינת האגם הפרה את חובת תום-הלב במשא ומתן שניהלה עמם, אין ולא כלום.

7. גם את טענתו השנייה של בא-כוח המערערים אין בידי לקבל. חיובו של מכנס באחריות אישית למחדלה של פינת האגם לקיים את חובתה לנהוג במשא ומתן בתום-לב התבסס על שניים: ראשית, על כך שמכנס היה נציגה הפעיל העיקרי (אם לא הבלעדי) של פינת האגם בקיום המגעים עם המשיבים; שנית – ובכך טמון העיקר – כי מכנס היה מעורב באופן ישיר וממשי במעשים ובמחדלים שבעטיים נמצאה פינת האגם אחראית להפרת החובה לנהוג בתום-לב במשא ומתן. חיובו האישי של מכנס מעוגן בהילכתו של ד"נ 7/81 פנידד, חברה להשקעות פתוח ובנין בע"מ נ' קסטרו [3], שלפיה אין

בהיותו של אדם אורגן של תאגיד כדי לחסנו מפני הטלת חבות אישית בשל עוולה נזיקית או בשל הפרת חובה חוקית אחרת שבוצעה על-ידיו במסגרת תפקידו בתאגיד. בענייננו אין מדובר – כפי שניסה בא-כוח המערערים לשכנענו – בהפרת חוזה על-ידי תאגיד, שרק בהתקיים תנאים מיוחדים ונסיבות חריגות תצדיק הטלת חבות אישית על מנהלו שפעל בשמו (השוו: ע"א 4612/95 מחתיהו נ' שטיל [4], בעמ' 792). ההבחנה בין אחריות המנהל למעשים שעשה במסגרת סמכותו שיש בהם משום הפרת חיוב חוזי המוטל על התאגיד, לבין אחריותו לביצוע עוולה או להפרת חובה חוקית, נגזרת מן השוני בין אופיין של ההתנהגויות (ע"א 407/89 צוק אור בע"מ נ' קאר סקוריטי בע"מ [5], בעמ' 698). אף על-ידי מקובל כי לא בכל מקרה שבו יימצא תאגיד אחראי לניהול משא ומתן שלא בתום-לב, תתחייב מכך המטקנה כי יש להטיל חבות אישית גם על מנהלו (השוו ע"א 148/82 גליק נ' ארמן [6], בעמ' 406). משמע, כי להטלת חבות אישית על המנהל אין די להיווכח כי נורמת תום-הלב – המכתיבה רמת התנהגות אובייקטיבית – הופרה, אלא יש להראות שעל המנהל רובץ אשם אישי (סובייקטיבי) למעשים או למחדלים שיש בהם משום ביצוע עוולה או הפרת חובה חוקית. בפסק-דינו של בית-המשפט המחוזי נסקרה התנהגותו של מכנס במגעים שקיים עם המשיבים כנציגה של פינת האגם. ולדידי, אין מקום לפקפק (לל כי מעשיו ומחדליו שהוליכו את המשיבים שולל להאמין כי פינת האגם אכן מסוגלת להקים את המלון ועתידה לעשות זאת, היו פרי החלטה מודעת ומתוכננת. בנסיבות אלו צדקה השופטת המלומדת בהטילה עליו חבות אישית לנוקי המשיבים.

8. הייתי דוחה את שני הערעורים. בהתחשב בכך ששני הצדדים ערערו הייתי מחייב את המערערים בע"א 10385/02 לשלם למשיבים שכר טרחת עורך-דין בסך 20,000 ש"ח, ואילו בע"א 10563/02 הייתי נמנע מעשיית צו להוצאות.

השופט י' טירקל

אני מסכים.

השופטת א' פרוקצ'יה

אני מסכימה.

הוחלט כאמור בפסק-דינו של השופט מצא.

ניתן היום, כ"ב בכסלו תשס"ד (17.12.2003).